

Cuprins

Avertisment la ediția a 7-a	V
Mulțumiri	VII
Abrevieri.....	XXIII
Bibliografie generală	XXIX
Introducere generală	XXXI
Prima parte. Studiul relațiilor internaționale	1
Secțiunea 1. Primele observații	1
§1. Prezența directă a relațiilor internaționale.....	2
§2. Diferența societate internațională – societăți interne	2
§3. Statul la interfața celor două societăți	3
§4. Societatea internațională, societate anarhică	4
§5. Societatea internațională, societate organizată.....	6
Secțiunea a 2-a. Dezvoltarea cercetării.....	7
§1. Câteva analize clasice	7
A. Cadru european, abordări multiple	7
B. Identificarea unui domeniu autonom	9
§2. Expansiunea cercetărilor contemporane.....	11
A. Predominanța școlilor americane.....	11
B. Pluralitatea curentelor francofone.....	13
1. În Franța	14
2. Alte țări francofone.....	18
C. Alte țări	19
1. Date generale.....	19
2. Europa de Nord	19
3. China	20
Secțiunea a 3-a. Diversitatea curentelor doctrinale	20
§1. Abordări ale relațiilor internaționale	21
A. Abordare sociologică	21
B. Abordare instituțională.....	22
C. Abordare statocentrică	23
§2. Doctriniste strategiste	25
A. Contribuția conflictelor și a studiului acestora	25
B. Geopolitica.....	26
1. Elemente.....	26
2. Evaluare.....	28
C. Imperialism și dependență	29
D. Realism și neo-realism.....	32

§3. Doctrine armoniste	34
A. Abordări federaliste	35
1. Federalism clasic	35
2. Acțiunea lui Jean Monnet	37
B. Abordări sociologice	39
1. Trăsături comune	39
2. Funcționalismul și teoria comunicațiilor	40
3. Sistemismul și constructivismul	41
Secțiunea a 4-a. Opțiuni și opoziții	43
§1. Oportunism metodologic	44
A. Indeterminare	44
B. Eclectism	46
§1. Societatea internațională: polemică, politică, judiciară	48
A. O societate polemică	49
1. Războiul nu mai este principiul organizator al societății internaționale	49
2. Violența nereglementată rămâne un element de dezordine internațională	51
B. O societate politică	51
1. O societate pacifică	51
2. Reglementări colective	52
3. O societate ierarhizată	53
C. O societate judiciară	54
Indicații bibliografice	58
Partea a doua. Dinamici	59
Capitolul I. Originile: societatea interstatală europeană	60
Secțiunea 1. Instrumente	60
§1. Relații diplomatice	60
A. Principii	61
B. Funcții	63
§2. Războaie interstatale	65
A. Războaie recurente	66
B. Mijloace militare	66
C. Obiective politice	67
Secțiunea a 2-a. Cadre	68
§1. Cadrul european	68
A. Omogeneitate	68
B. Dreptul public al Europei	69
C. Excluderea lumii exterioare	70
§2. Imperialismul european	71
A. Expansiune	71
B. Forme	73
C. Bilanț	74
Indicații bibliografice	75

Capitolul II. Dezvoltarea: societatea internațională universală.....	76
Secțiunea 1. Universalizare	76
§1. Războaie mondiale	76
A. Dereglarea sistemului european.....	76
B. Continuitatea celor două conflicte	77
1. Diferențele sunt evidente.....	78
2. Cu toate acestea, <i>continuitatea</i> are câștig de cauză	79
C. Distrugerea Europei	79
§2. Decolonizare	80
A. Decolonizări vechi și moderne	80
B. Origini.....	81
C. Modalități.....	82
D. Consecințe	84
Secțiunea a 2-a. Instituționalizare.....	85
§1. Mișcarea de organizare internațională.....	85
A. Organizații tehnice.....	86
B. Organizații politice	86
C. Instituții judiciare.....	87
D. Eforturi de coordonare între organizații.....	88
§2. Universalism și regionalism	89
A. Diversitatea regionalismului.....	89
B. Ambiguități ale regionalismului	92
1. Universalism și regionalism: descentralizare sau concurență.....	92
2. Organizațiile regionale: apropiere, confruntare, competiție	92
3. Echivocuri interne: cooperare sau integrare, egalitate sau dominație.....	93
Indicații bibliografice	94
Capitolul III. Geopolitica celei de-a doua jumătăți a secolului XX (1945-2001): Est-Vest, Nord-Sud.....	95
Secțiunea 1. Confruntare Est-Vest.....	95
§1. Componente ale blocurilor.....	96
A. Formare.....	96
B. Elemente	98
C. Asimetrii	101
1. Diferențe de solidaritate internă	101
2. Falsă egalitate Statele Unite – URSS	103
§2. Politica blocurilor.....	103
A. Faze de război rece	104
B. Perioade de destindere	106
C. Stabilitate și dinamică.....	109
1. Circularitate între război rece și destindere	109
2. Interpretare	110
Secțiunea a 2-a. Clivaj Nord-Sud	111
§1. Trei fațete	111
A. Lumea a treia	112

B. Nealinieră.....	113
1. Origini și obiective	113
2. Bilanț	113
C. Țări în dezvoltare	114
§2. Două strategii	116
A. Confruntare.....	116
B. Reformism	118
1. Presiunea Sudului	118
2. Tema „Noii ordini economice internaționale”.....	119
3. Bilanț	121
Secțiunea a 3-a. Sfârșit de partidă în Europa: punctul de cotitură al anilor 1989-1991	122
§1. Reunificarea Germaniei	123
A. Pregătire.....	123
B. Realizare	124
1. Un proces german.....	125
2. Un proces rezultat al consultării	125
§2. Prăbușirea taberei socialiste și a URSS.....	126
A. Factori.....	126
1. Ideologici.....	126
2. Politici	127
3. Economici.....	127
4. Tehnologici.....	128
B. Manifestări	128
1. Eșecul politicii gorbaciovienne	128
2. Dislocarea taberei socialiste	129
3. Dezmembrarea URSS.....	129
Secțiunea a 4-a. 1991-2001 – un deceniu pierdut.....	130
A. Absență de proiect organizator	131
B. Alternativa transnaționalizării.....	133
1. Componente ale mondializării.....	134
2. Limite ale mondializării	135
C. Persistența conflictelor.....	137
Indicații bibliografice	138
Capitolul IV. Începutul secolului XXI. Noua dezordine internațională	139
Secțiunea 1. Ce este o ordine internațională?	139
§1. Definiție	140
§2. Pluralitate	140
§3. Variații	141
Secțiunea a 2-a. Aventuri și insuccese ale mondializării.....	142
§1. Fragilitățile guvernantei globale	142
A. Diplomația G-urilor și insuficiențele acesteia	143
1. Arhipelagul G-urilor.....	143
2. Caracteristici ale G-urilor.....	144
B. Impasurile altermondialismelor	146

1. Un ansamblu compozit	146
2. Revendicări diferite	147
3. Rezultate modeste.....	148
§2. Trei crize	150
A. Crize securitare	150
B. Crize economice și financiare	152
C. Crize sanitare	152
Secțiunea a 3-a. Lumea așa cum este.....	153
§1. Statele Unite – China: un duo în tensiune	154
A. Statele Unite se retranșează	154
1. Teza declinistă.....	155
2. O hegemonie în mutație?.....	156
B. China se dilată.....	157
1. Resorturile interne	157
2. O strategie competitivă.....	158
C. O rivalitate în creștere.....	159
§2. Uniunea Europeană și Rusia față în față	161
A. Uniunea Europeană incertă.....	161
1. Uniunea Europeană ca spațiu	161
2. Uniunea Europeană ca putere	162
3. Uniunea Europeană ca și concept.....	163
B. Rusia: de la imperiu la națiune, renașterea unei ambiții	165
1. Reacția	166
2. Afirmarea	167
3. Fragilități	168
C. Conflictul ucrainean, cristalizare a unei rupturi durabile.....	169
§3. BRICS, Orientul Mijlociu, migrații, demografie – măsura dezordinii	171
A. BRICS, un ansamblu artificial în descompunere.....	171
B. O regiune în conflict, Orientul Mijlociu	172
C. Migrații, demografie	174
Indicații bibliografice	175
Partea a treia. Actori.....	177
Capitolul I. Statul, instituție internațională	178
Secțiunea 1. Statul, componentă organică a societății internaționale	178
§1. Statul, repartizator de spații.....	179
A. Spații statale.....	179
1. Teritoriu terestru și aerian	179
2. Spații maritime	183
B. Statul în spațiile internaționale.....	185
1. Spații maritime și aeriene	185
2. Spațiul extraatmosferic	187
C. Constrângeri ale spațiilor	188
1. Caractere generale	188

2. În termeni de securitate	190
3. În termeni de prosperitate	191
§2. Statul, organizarea unei colectivități	192
A. Aspecte cantitative.....	192
1. Date generale.....	192
2. Indicatori	194
3. Politici demografice.....	195
B. Aspecte identitare	196
1. Modelul Statului națiune	196
2. State multinaționale.....	198
3. State fără națiune	198
4. Națiuni fără Stat.....	199
C. Cetățeni și rezidenți	200
1. Legătură de naționalitate	200
2. Străini, apatrizi, refugiați	201
§3. Statul, structură politică	203
A. Modalități de organizare internă.....	204
1. Diversitate	204
2. Standarde internaționale	205
B. Conducerea relațiilor externe.....	207
1. Preponderență președințială și guvernamentală.....	208
2. Politica externă și contextul său	210
Secțiunea a 2-a. Viața și moartea statelor	212
§1. Statul, ființă juridică internațională.....	213
A. Personalitate.....	213
B. Suveranitate	215
C. Egalitate	217
§2. Mutații.....	218
A. Formare.....	219
1. Modalități	219
2. Efectivitate și recunoaștere.....	222
B. Transformări și dispariție.....	224
1. Transformări	225
2. Dispariție	228
Indicații bibliografice	229
Capitolul II. Galaxia actorilor non-statali.....	230
Secțiunea 1. Noțiunea de actori non-statali	230
§1. Caracteristici comune.....	230
§2. Antecedente.....	232
Secțiunea a 2-a. Firme transnaționale.....	232
§1. Dezvoltare	233
A. Definiție	233
B. Multiplicare.....	233
1. Mai multe valuri succesive.....	234
2. Motive diverse.....	234

§2. Diversitate	235
A. Domenii	235
B. Dimensiuni.....	236
1. Date cantitative.....	236
2. Întreprinderi tehnologice cu vocație mondială: GAFAM, BATX, Huawei.....	237
§3. Un rol economic în dezbateră	237
A. Acuzare.....	238
B. Apologie	239
§4. <i>Lex mercatoria</i> versus reglementări publice	239
A. Eforturi de reglementări statale	240
B. Capacități de reglementare ale Uniunii Europene.....	240
C. Alte organizații internaționale.....	241
D. Global compact al ONU	241
Secțiunea a 3-a. Organizațiile neguvernamentale.....	242
§1. ONG-uri internaționale, ONG-uri transnaționale.....	242
§2. Domenii.....	244
A. Drepturile omului	244
B. Dezarmare.....	245
C. Drept și asistență umanitară	245
D. Mediu și dezvoltare	246
§3. Modalități de acțiune.....	247
A. O constrângere comună, finanțarea	247
B. ONG-uri militante și prioritățile internaționale.....	248
C. ONG-urile de teren și parteneriatele publice	249
§4. La ce servesc ONG-urile: roman roz, roman negru	250
A. Roman roz	250
B. Roman negru.....	250
Secțiunea a 4-a. Crima organizată, grupări teroriste.....	251
§1. Criminalitatea organizată	252
A. Dimensiune internațională	252
B. Funcții	253
§2. Terorismul internațional.....	255
A. Identificare internațională a grupărilor teroriste	255
B. Un perturbator durabil al societății interstatale	257
Secțiunea a 5-a. Media, rețelele sociale.....	258
§1. Media	258
§2. Internet și rețelele sociale.....	260
Indicații bibliografice	262
Partea a patra. Organizare	263
Capitolul I. Organizare prin putere.....	266
Secțiunea 1. Definiție	267
§1. Componente	267
A. Analiză.....	268

B. Imbinare	269
1. Gamă și gradatăie a capacităților.....	269
2. Obiecte ale puterii	270
3. Orientări ale puterii.....	271
§1. Distingții.....	271
A. Forță, putere, decizie	271
B. Putere și forță.....	272
C. Putere și violență.....	273
Secțiunea 1. Caractere	274
§1. Spontană.....	274
§2. Autonomă.....	275
A. Imaterială.....	276
B. Organizată prin ea însăși.....	276
§3. Dinamică.....	277
A. Modificare a formelor.....	277
B. Dezvoltare.....	278
C. Degradare.....	279
Secțiunea a 3-a. Gestiune.....	280
§1. Provocările puterii.....	280
A. Statele, canalizatoare ale puterii	280
1. Difuzarea puterii	280
2. Statele, reglatoare, repartizatoare și organizatoare	282
B. Statele și mutațiile puterii	282
1. Ascensiunea la putere	282
2. Declinul puterii.....	284
§2. Figurile puterii.....	287
A. Realitate și percepție.....	287
B. Ostentație și disimulare.....	289
C. Prădare și retribuție.....	290
Indicații bibliografice	291
Capitolul II. Organizare prin drept	293
Secțiunea 1. Primele observații	294
§1. Originalitate	295
§2. Pozitivitate	297
A. Origine interstatală	298
B. Domeniu nedefinit	299
§3. Control sporit	300
Secțiunea a 2-a. Tehnici normative	301
§1. Moduri de formare	301
A. Cutumă	302
B. Tratat	303
§2. Grade de intensitate normativă.....	305
A. Absență de ierarhie preconstituită.....	305
B. Abordare analitică a obligațiilor	306
C. Chestiunea regulilor imperative (<i>jus cogens</i>).....	307

D. Chestiunea <i>soft law</i>	307
Secțiunea a 3-a. Rol regulator	308
§1. Aptitudine organizatoare	309
A. O logică organizatoare proprie	309
B. Iluzia juridică	311
§2. Funcții	311
A. Aplicare regulată a dreptului	312
B. Aplicare controversată a dreptului	313
Indicații bibliografice	314
Partea a cincea. Competiție	316
Capitolul I. Competiție pentru putere	318
Secțiunea 1. Ierarhia între state	318
§1. Criterii	318
A. Puteri ascendente și în declin	319
B. Puteri <i>statu-quo</i> și puteri anti <i>statu-quo</i>	319
§2. Clasificare	320
A. Puteri mondiale	320
1. Noțiuni	320
2. Identificare	321
B. Mari puteri	322
1. Componente	322
2. Heterogeneitate	323
C. Puteri regionale	323
1. Prin ele însele	323
2. În mediul lor	324
D. Mici puteri	324
1. În general	324
2. Micro-State	325
§3. Forme de dominație	326
A. Imperialism	326
B. Hegemonie	326
C. Leadership	327
Secțiunea a 2-a. Configurații interstatale	328
§1. Tipuri de configurații	328
A. O putere dominantă	329
1. Responsabilități asumate	329
2. Modelul imperial britanic	330
3. Modelul hegemonic american	330
B. Două puteri	332
C. Configurație triangulară	332
D. Pentarhie	333
E. Multipolaritate	334
§2. Posturi ale țărilor dominante	335
A. Grade de dominație: actori, subiecte, obiecte, spații	336

B. Sechele ale dominației	337
1. Sechele de înfrângeri	337
2. Sechelele colonizării.....	338
Indicații bibliografice	340
Capitolul II. Politica juridică externă: instrument de competiție internațională	341
Secțiunea 1. Unilateralismul.....	341
§1. Acte unilaterale statale	341
§2. Politici unilaterale	342
Secțiunea a 2-a. Lupta pentru drept	347
§1. Utilizarea de recursuri judiciare	348
A. Statele și justiția internațională.....	348
B. Actorii non-statali și justiția internațională.....	349
C. Actorii non-statali și instanțele naționale.....	350
§2. Schimbarea normelor internaționale	351
A. Definiția ordinii de zi a societății internaționale.....	351
B. Alegerea modurilor de reglementare.....	352
§1. Impunerea dreptului: sancțiunile statale.....	354
A. Sancțiuni, măsuri, contramăsuri	355
B. Un unilateralism coercitiv.....	356
C. O concepție unilaterală a dreptului	357
Indicații bibliografice	358
Partea a șasea. Cooperare.....	359
Capitolul I. Cooperare instituțională – sistemul Națiunilor Unite.....	361
Secțiunea 1. Organizație mondială	362
§1. O organizație interstatală.....	362
§2. O organizație universală.....	364
§3. O competență generală.....	365
§4. O superioritate de principiu.....	366
Secțiunea a 2-a. O structură funcțională	368
§1. Caractere generale.....	368
A. Organizații internaționale și structuri statale	368
B. Instituție și coaliție.....	368
C. ONU, utopie în acțiune	369
§2. Diversitate și dinamică a organelor.....	370
A. Structură originară	370
1. Patru organe interguvernamentale.....	370
2. Două organe integrate.....	372
B. Dinamică organică: organele subsidiare	374
1. O structură originară intangibilă.....	374
2. Organe subsidiare, organe derivate	376
§3. Galaxia instituțiilor specializate.....	377
Secțiunea a 3-a. ONU, oglindă și instrument	378
§1. ONU, oglindă a societății internaționale.....	379

A. ONU, sursă de legitimitate internațională.....	379
B. ONU, reflectare a relațiilor internaționale	379
C. ONU, oglindă deformantă.....	381
§2. ONU, instrument operațional	383
Indicații bibliografice	384
Capitolul II. Cooperare normativă – multilateralismul	385
Secțiunea 1. Etape	386
§1. Motoare și piloți	386
A. Un multilateralism strategic peren	387
B. Un multilateralism terț-mondialist efemer	387
C. Un multilateralism comercial în pană	388
D. Drept umanitar, mediu: un multilateralism declarativ	389
§2. Progrese și regrese ale instrumentelor multilaterale.....	391
A. Progres	391
1. Multilateralism normativ	391
2. Mecanisme de supraveghere.....	392
3. Supraveghere, verificare, reacții	392
4. Regimuri internaționale	394
B. Crizele multilateralismului.....	394
Secțiunea a 2-a. Ambiguitățile multilateralismului	396
§1. Multilateralismul disociat.....	397
A. Egalitate și inegalitate.....	397
B. Obligații asimetrice	398
C. Rezerve	399
§2. Multilateralism independent sau interdependent.....	399
Indicații bibliografice	401
Partea a șaptea. Tematici	402
Capitolul I. Pace și securitate	404
Secțiunea 1. Teorii ale păcii și sisteme de securitate	404
§1. Un cuplu necesar însă dezbinat	405
A. Un cuplu inseparabil	405
1. Frontierele naturale sau de securitate și pacea imposibilă.....	405
2. Dezarmarea generală și completă sau securitatea iluzorie.....	407
B. Pacea: o valoare care nu este absolută	408
C. Două concepții ale securității internaționale	409
§2. Sisteme de aglomerație: tema statului universal	411
A. Baze	411
B. Imperiul sau dominația	412
1. Forme	412
2. Contradicții	413
C. Federalismul sau asocierea	414
1. Federalism statal, regional, universal	414
2. Dificultăți.....	415
§3. Echilibrul internațional.....	415

A. Principii	416
B. Gestiune	416
C. Contradicții	418
D. Permanentă	420
§4. Securitatea colectivă	420
A. Dezvoltare istorică	420
B. Principii	422
C. Autoapărare și drept <i>de veto</i> la baza cartei	423
1. Autoapărarea	423
2. Dreptul <i>de veto</i>	424
§5. Disuasiunea nucleară	424
A. Dezvoltare	425
B. Componente	426
1. Mijloace materiale	426
2. Calcul rațional	427
3. Credibilitate	427
C. Originalitate	428
1. Diferență de amploare, diferență de natură	428
2. Controlul armamentelor sau <i>arms control</i>	429
Secțiunea a 2-a. Gestiunea confruntărilor și a conflictelor armate	430
§1. Contradicții sau dezechilibrele sistemelor de securitate	431
A. Contradicții	431
B. Dezechilibru al sistemelor	432
1. Războaie interstate: eterna reîntoarcere	432
2. State deficitare și conflicte societale	433
§2. Vicisitudini ale securității colective	434
A. A trăi cu dreptul <i>de veto</i>	435
B. Recurgerea la operațiunile de menținere a păcii	436
1. Absența de capacități militare ale Consiliului	436
2. Operațiunile de menținere a păcii, slujnica bună la toate a Consiliului	437
C. Adoptarea de măsuri coercitive fără utilizarea forței	439
1. Comisiile speciale ale Consiliului de Securitate în materie de dezarmare	439
2. Tribunalele penale speciale	440
3. Lupta împotriva terorismului internațional și proliferarea armelor de distrugere în masă	440
§3. De la <i>arms control</i> la lupta împotriva proliferării nucleare – de la cooperarea competitivă la unilateralismul coercitiv	441
A. Erodarea <i>arms control</i> -ului	441
B. Unilateralismul nuclear	443
1. Evoluția peisajului strategic	443
2. Contra-proliferarea	443
3. Diferitele fațete ale unilateralismului	444
§4. Persistență a conflictelor armate	446

A. Supraviețuirea unei societăți polemice	446
B. Intervențiile statale armate: autoprotecție și protecția celuiilalt	447
1. Extinderi ale legitimei apărări	447
2. Libera interpretare a libertății de a proteja	448
Indicații bibliografice	450
Capitolul II. Relații economice	451
Secțiunea a 2-a. Bogăția națiunilor	452
§1. Rădăcini interne	453
A. Resurse	453
B. Capacități	455
§2. Dimensiuni internaționale	458
A. Atractivitate și competitivitate a statelor	459
1. Atractivitate	459
2. Competitivitate	460
B. Economie și ierarhie a statelor	462
1. Economie și putere	462
2. Economie și inegalități	463
Secțiunea a 2-a. Monedă: domnia dolarului	464
§1. Eșecul sistemului de la Bretton-Woods	465
A. Sistemul de la Bretton-Woods	465
B. Desființarea sistemului de la Bretton Woods	466
§1. Acomodarea cu dolarul	467
A. O ascensiune a puterii americane	467
B. Instrumentul unei hegemonii cu multiple fațete	468
§3. Euro și ceilalți	470
A. Euro, obiect complex	470
B. Drepturile speciale de tragere ale FMI	473
C. Monede private și criptomonede	473
Secțiunea a 3-a. Comerț: piață, concurență, reglementări	475
§1. Piață, concurență: teorie și practică	475
A. Modele	475
B. Obstacole	476
§2. Reglementări multilaterale	478
A. Perioada GATT	478
B. Perioada OMC	480
§3. Reglementări regionale	482
A. Modelul Uniunii Europene	482
B. Expansiunea uniunilor vamale	484
C. Acorduri de liber schimb cu geometrie variabilă	484
Indicații bibliografice	485
Capitolul III. Tematici societale	487
Secțiunea 1. Mediu și chestiuni climatice	487
§1. Creșterea în importanță a unei tematici internaționale	488
A. Constituirea unui <i>corpus</i> ideologic și științific	488
B. Interese contradictorii	489

§2. Un ansamblu normativ disparat, o eficacitate limitată	490
A. Succesiune de conferințe diplomatice.....	490
B. Diversitatea regulilor	492
C. Fragilitatea demersului.....	493
Secțiunea a 2-a. Migrații.....	494
§1. Fenomenele migrației	494
A. Diversitate.....	495
B. Origini.....	496
§1. Abordări internaționale	498
A. O abordare umanitară	498
B. Instrumente de protecție.....	499
C. Înaltul comisariat pentru refugiați (ÎCR)	500
§3. Diversitatea politicilor naționale	500
A. Găzduirea.....	501
B. Agregarea.....	502
Secțiunea a 3-a. Tematici ale nimănui	503
§1. Represiunea crimelor internaționale.....	504
A. Eșecul CPI	504
B. Alternative	505
§2. Luptă împotriva pandemiilor.....	506
A. OMS: un proces excesiv	507
B. O dezordine interstatală	507
§3. Inegalități	509
A. Câteva date de bază	509
B. Întoarcerea frustrării	510
§4. Internet	510
A. Internet și transformarea lumii.....	511
B. Guvernanță tehnică americană, inexistența unei guvernante politice internaționale	512
§5. Guvernanță.....	514
A. În căutarea guvernantei.....	514
B. Gardieni de cimitire, gardieni de scuaruri, gardieni de faruri	515
Indicații bibliografice	517
Index	519
I. State, colectivități și organisme internaționale citate	519
II. Nume citate în text.....	527
III. Index analitic	531